

„KARIÉROVÉ PORADENSTVO PRE INKLUZÍVNU SPOLOČNOSŤ“, REFLEXIA Z IAEVG KONFERENCIE¹

Mária Jaššová, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

V dňoch 11.-13.septembra mali kariéroví poradcovia príležitosť zúčastniť sa v Bratislave výnimočnej udalosti – 43. ročníka celosvetového kongresu Medzinárodnej asociácie študijného a profesijného poradenstva (IAEVG). Konferenciu, ktorej sa zúčastnilo vyše 500 poradcov z 46 krajín, zorganizovalo Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry (ZKPRK) v spolupráci s českými a slovenskými partnermi. Ústrednou témou, na ktorú sa sústredili nielen hlavní rečníci, ale i takmer 200 konferenčných príspevkov, bolo „Kariérové poradenstvo pre inkluzívnu spoločnosť“. Na pôde Ekonomickej univerzity, kde sa konferencia uskutočnila, si účastníci mohli každý deň vypočuť prednášky najväčších odborníkov zo sféry celoživotného poradenstva ako *Norman Amundson, Annamaria Di Fabio, Gideon Arulmani, Kobus Maree* a mnohí ďalší. Presahy do iných oblastí, ktoré priniesli Anna Hogenová a Saša Uhlová, rozšírili kontext konferencie a dokázali tak otvorenosť a rozhľad poradenskej komunity. Bohatý program zložený z prezentácií, posterov, workshopov a novinky v podobe veľtrhu nástrojov poskytol podnety pre reflexiu odboru a mnohé inšpirácie pre každodennú prax. Zdôrazňovalo sa široké chápanie rozvoja zamestnateľnosti ľudí od sociálno-emočného učenia až po multidisciplinárnu spoluprácu poradcov a získavanie kariérových zručností v rôznych etapách života aktivizovaním, motivovaním klientov, ale aj ich sprevádzaním pri hľadaní zmyslu a konštruovania svojho života.

Na kontexte záleží

Konferencia priniesla príležitosť dostať sa do kontaktu s aktuálnymi trendmi v kariérovom poradenstve z celého sveta. Ako jedno z kľúčových smerovaní sa v mnohých príspevkoch ukazovala reflexia kultúrneho a historického kontextu. Teória a prax kariérového poradenstva sa tvorila predovšetkým v rámci západnej kultúry, stavajúc na kultúrnych dimenziách individualizmu a maskulinity (podľa Hofstedeho teórie kultúrnych dimenzií), čo nevyhnutne vedie k nutnosti prehodnotiť postupy a spôsoby práce a to i v krajinách bežne označovaných ako súčasť západnej civilizácie. Práve vďaka účasti poradcov z najrôznejších krajín naprieč kontinentmi poskytla konferencia možnosť konfrontovať sa s kultúrne senzitivnejšími prístupmi.

Nevyhnutnosť adaptovať politiky, ale aj konkrétnu poradenskú prax historickým skúsenostiam, hodnotám a prežívanej realite zaznela aj počas sympózia „Politiky kariérového poradenstva

---

¹ Článok vznikol aj vďaka správam kolegyň z Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie z vybraných konferenčných príspevkov Martiny Dzadzíkovej, Štefanie Hrivňákovej, Alexandry Kurišovej, Evy Rajčaniovej a Evy Smikovej.

v strednej Európe“. Stredoeurópskemu kontextu treba prispôbiť aj požívaný jazyk – pred pojmom kariéra napríklad *Tibor Bors Borbély-Pecze* uprednostňoval slovné spojenie životný štýl, ktoré viac zodpovedá tomu, ako ľudia uvažujú o svojich pracovných dráhach. Zdôrazňoval potrebu brať do úvahy sociálne a kultúrne aspekty, ktoré môžu pomôcť vysvetliť napríklad nízku podporu a dopyt po kariérovom poradenstve v našich krajinách. Aj vďaka ďalším vystupujúcim na konferencii sa otvárali otázky, ako meniť koncepciu kariérového poradenstva tak, aby sa uplatnilo aj mimo krajín s liberálnou demokraciou a rozvinutou ekonomikou.

O tom, že samotný koncept kariéry je v mnohých kultúrach spochybniteľný, resp. zahŕňa iné predstavy a idey ako v industrializovaných krajinách, hovoril aj *Gideon Arulmani*. Pracovný život tu býva priamo vnorený do života rodinného a komunitného, jeho cieľom nie je priamočiaro rast ale špirálovitý rozvoj a starostlivosť o druhých je dôležitá hodnota, ktorá ovplyvňuje pracovné rozhodnutia spôsobom niekedy ťažko zrozumiteľným v individualistických kultúrach. Zachovanie kultúrnych špecifik sa ukazuje ako nevyhnutné pre úspešnú transformáciu ekonomík jednotlivých krajín. Tieto nepredstavujú prekážku kariérového poradenstva, ale sú súčasťou zdrojov, na ktorých je možné stavať.

Kariérové poradenstvo by okrem kultúrnych odlišností malo brať do úvahy aj lokálny kontext ľudí, čo otvára možnosti podpory konštrukcie kariéry aj pre ľudí najviac postihnutých prekariátom (*J.G.Kobus Maree*). Ak poradca dokáže porozumieť miestnemu kontextu a kultúre, môže ľudí podporovať pri konštrukcii kariéry v lokálnych podmienkach a nachádzať drobné rozvojové krôčiky, čo pôsobí preventívne pred ochromením rozsiahlosťou potrieb a ťažkými životnými podmienkami klientov.

Poradenstvo ako nástroj inklúzie

Sociálny kontext klientov netvorí len ich vzťahy a zapojenie do komunity, ale tiež meniace sa podmienky na trhu práce. V súčasnosti sú to napr. nekorešpondujúce požiadavky pracovníkov a zamestnávateľov, nedôveryhodnosť a malá zmysluplnosť vzdelávacieho systému. Neistý a premenlivý trh práce si vyžaduje od klientov i kariérových poradcov hľadanie adekvátnej a únosnej miery adaptability a rozvoja schopnosti čeliť zmenám, prichádzať s „plánmi B“ a pracovať s úzkosťou (z workshopu *Williamu Borgena*). Zároveň s rozširujúcimi sa kontextmi, ktoré kariérové poradenstvo berie do úvahy, sa zväčšuje i rozsah zručností a kompetencií dôležitých pre rozvoj kariéry. Viaceré príspevky konferencie sa zaoberali napr. sociálno-emočným učením, ktoré v prvom pláne nie je priamo spojené s pracovným životom, ak ho však zasadíme do kontextu celoživotného rozvoja, je jeho neodmysliteľnou súčasťou.

Pri stále širšom chápaní kariéry a zvyšujúcich sa nárokoch v pracovnej oblasti sa do pozornosti dostáva aj otázka sociálnej spravodlivosti. Pomer osobnej zodpovednosti, úsilia a reziliencie klientov a sociálnych podmienok, nárokov zamestnávateľov a inkluzívnosti spoločnosti pri formovaní pracovnej a celkovej životnej cesty jednotlivcov by mal byť neustále diskutovaný a je úlohou aj kariérových poradcov pomenovávať zdroje a bariéry prítomné v spoločnosti. *Jessie Koen* upozorňovala na to, že prežívaná miera pracovnej neistoty vedie k stresu, nižším výkonom

a oblúkom späť k zníženiu zdrojov na prekonávanie hrozieb nestability. Ako jednu z kľúčových premenných pri podpore klienta spomína istotu príjmu, ktorá podporuje kognitívnu kapacitu klienta angažovať sa v dlhodobom plánovaní.

Príbehy ľudí z nízkokvalifikovaných prác, pre ktorých je kariérové poradenstvo časovo a finančne nedostupnou službou, zas posúvajú rolu poradcu smerom k obhajobe dôstojných pracovných podmienok pre všetkých a k aktívnemu vstupovaniu do spoločenskej diskusie s cieľom pôsobiť na mienku širokej verejnosti, zamestnávateľov, a ďalších aktérov.

Aj výskum kariérového poradenstva by mal zdôrazňovať princíp rovnosti príležitostí a zameriavať sa hľadanie najvhodnejších a naefektívnejších intervencií pre rôzne skupiny klientov, napr. z rôznych sociálno-ekonomických podmienok (napr. výskum *Svenji Ohlemann a Katji Driesel-Lange* zameraný na mapovanie podoby a efektivity poradenstva na rôznych typoch sekundárnych škôl v Nemecku).

Obraznosť a príbehy ako cesty k vnútornému svetu klienta

Jednou z ciest ako uchopiť mnohé kontexty, v ktorých sa individuálny klient poradenstva pohybuje, je práca s metaforou, obraznosťou, umením a príbehmi. Práve ich nejednoznačnosť zodpovedá mnohorakosti realít, v ktorých človek žije. Zároveň rozprávanie príbehov a používanie metaforického jazyka je súčasťou liečenia ako predobrazu poradenstva v mnohých kultúrach a predstavuje tak kultúrne senzitívny spôsob práce. Obsah príbehov a metafor by však mal tiež reflektovať kultúrny kontext, iba tak pomáha nadviazať spojenie medzi rôznymi kultúrami prítomnými v poradenskom procese. Metafory možno uplatniť nielen vo verbálnych intervenciách, ale svoj priestor nachádzajú aj v pohybe (prechádzanie problémom), v obraze (práca s kartami, mapami a iným vizuálnym materiálom), a ďalších expresívnych formách, ako sa dalo presvedčiť aj na rôznych workshopoch (*Norman Amundson, Helena Košťálová, a i.*).

Nápomocnosť týchto metód však nie je automatická. Dôležité je dostať sa do kontaktu s klientom, zistiť, čo je pre neho dôležité, čo ho baví a potom tvoriť metafory zodpovedajúce jeho záujmom a životnému priestoru. To zároveň zrkadlí dôležitý princíp poradenskej práce – dať ľuďom pocítiť, že na nich záleží. Pre mnohých klientov, dlhodobo nezamestnaných, sociálne znevýhodnených a mnohých ďalších, ktorí žijú s pocitom vylúčenia, je samotný aspekt prijatia, pozornosti, dôležitosti a ocenenia od poradcu dôležitý predpoklad úspešného poradenstva.

Záverom

Nie je jednoduché z množstva ideí, ktoré na konferencii odzneli, vybrať kľúčové posolstvá. Prednášky hlavných rečníkov však spájalo široké chápanie kariérového poradenstva ako filozofie plánovania celého života s dôrazom na jednotlivca vo všetkých jeho životných kontextoch a systémoch, do ktorých je zapojený. Čoraz väčšie nároky súčasného sveta práce, neistota a nestabilita spolu s narastajúcou mierou individuálnej zodpovednosti vyzývajú kariérových

poradcov, aby sa stali advokátmi zmeny nielen u svojich klientov ale i v spoločnosti a prostredníctvom zapájania komunit, kultúrnej a sociálnej citlivosti podporovali myšlienky inkluzívnosti. Príklady z ázijských a afrických krajín, z práce s klientmi z pôvodných a minoritných kultúr prinášali tému kultúrnej citlivosti a nutnosti nanovo formulovať úlohy kariérového poradenstva spôsobom, ktorý inšpiruje aj v európskych reáliách, kde sa stále nástojčivejšie ukazuje nedostatočnosť a neudržateľnosť na jednotlivca zameraného poradenstva opomínajúceho spoločenské, ekologické a komunitné aspekty kariér.

Mária Jaššová má ukončené vzdelanie v odbore psychológia, absolvovala viaceré kurzy v oblasti psychoterapie (dlhodobý výcvik v koncentratívno-pohybovej terapii, výcvik v krátkodobej na riešenie zameranej terapii, viaceré kurzy v arteterapii, atď.) a kariérového poradenstva. Venuje sa otázkam interkultúrnych kompetencií, pracovnej a predovšetkým študijnej mobility z pohľadu poradenstva a rozvoja osobnosti. Má skúsenosti s vedením skupín zameraných na osobnostný rozvoj s využitím tvorivých metód. Do roku 2018 pracovala v slovenskom centre Euroguidance. V súčasnosti pôsobí na Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie na

Národnom projekte Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce, ktorý sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.